

DATUM
2017-02-21
ERT DATUM
2016-10-18

DIARIENR
2016/194-4
ER BETECKNING
M2015/04128/Nm

Regeringskansliet
Miljö- och energidepartementet
103 33 Stockholm

Riksintresseutredningens betänkande Planering och beslut för hållbar utveckling (SOU 2015:99)

Mot bakgrund av de problem som regeringen identifierat vad gäller tillämpningen av bestämmelserna om riksintresse är det bra att dessa nu har setts över i en utredning i syfte att skapa ett ändamålsenligt system för hushållning med mark och vatten.

Statskontoret instämmer i utredningens bedömning att det fortsatt finns behov av vägledande bestämmelser för långsiktig hushållning med områden av stort allmänt intresse vid beslut om ändrad mark- och vattenanvändning. Statskontoret instämmer även i utredningens bedömning att det finns behov för staten att ha möjlighet till inflytande i kommunernas fysiska planering för att kunna tillgodose nationellt särskilt betydelsefulla intressen.

Statskontoret anser att utredningen på ett förtjänstfullt sätt har analyserat de frågor som tilldelades dem i uppdraget. Utredningen har med utgångspunkt i en fördjupad problemanalys lämnat en rad förslag som syftar till att förbättra hushållningen med mark och vatten.

Statskontoret kommenterar nedan några av utredningens förslag och vad vi anser är viktigt att beakta i anslutning till dessa.

Staten ska fullgöra sina uppdrag i planprocessen

Statskontoret vill särskilt trycka på att tydliga krav ska ställas på statliga myndigheter att fullgöra sina uppdrag i planprocessen. Statskontoret konstaterar att underlaget från sektorsmyndigheterna inte tillgodoser det behov av uppgifter som kommunerna har för att kunna redovisa hur riksintressena ska tillgodoses. Det framgår också att länsstyrelserna har svårigheter att förena ansvaret att företräda och samordna statens intressen med uppgiften att förmedla underlag och ge råd till kommunerna. Därutöver har länsstyrelserna svårigheter att från sitt regionala perspektiv med tillräcklig tyngd ifrågasätta sektoriella anspråk, framförallt i fråga om riksintressen. Dialogen mellan länsstyrelserna och kommunerna är inte heller väl utvecklad.

Mot bakgrund av dessa brister anser Statskontoret att det är särskilt viktigt att genomföra utredningens förslag som syftar till att förbättra samordningen på nationell nivå. Det handlar främst om att bättre förtydliga och förankra hur områden av riksintresse hanteras. Detta ska ske bland annat genom att formella beslut fattas efter dialog med berörda parter samt att krav ställs på tydligare kriterier och utvecklade former för redovisning. Ett annat viktigt förslag är att krav ställs på länsstyrelsen att, under samråd om översiktsplan och detaljplan, verka för att de intressen som pekas ut i översiktsplaner och detaljplaner ska tillgodoses.

Bra att hushållningsbestämmelsernas tillämpning förtydligas

Statskontoret ser positivt på att utredningen förutom förslag om författningsändringar (förslag till förändringar i miljöbalken, plan- och bygglagen samt i hushållningsförordningen) även lägger förslag om stöd i tillämpningen av regelverket. Statskontoret vill bland annat poängtera vikten av de förslag som på olika sätt skapar förutsättningar för att överväganden om användning av mark och vatten sker utifrån ett helhetsperspektiv. Förslagen om att Boverket ska få i uppgift att vidta insatser i syfte att stödja tillämpningen av hushållningsbestämmelserna och underlätta översiktsplaneringen för kommunerna är viktiga för att förtydliga tillämpningen av hushållningsbestämmelserna.

Konsekvensutredningen

En slutsats är att förslagen kommer att kosta cirka 154 miljoner kr fram till år 2035. Utredningen menar att förslagen kommer att leda till effektivitetsförbättringar i systemet vilket sammantaget kommer att innebära ett samhällsekonomiskt positivt resultat. Statskontoret menar, liksom utredningen, att konsekvenserna av förslagen – och framförallt nyttan av dessa – är svåra att fullt ut förutse och värdera. Det är därför svårt att avgöra om utredningens slutsats att förslagen sammantaget är samhällsekonomiskt lönsamma stämmer. Statskontoret bedömer emellertid att de flesta av utredningens förslag är nödvändiga mot bakgrund av de problem som identifierats och att de kan bidra till en mer effektiv hushållning med resurser.

Statskontoret noterar att det saknas en beskrivning av potentiella risker och konsekvenser med förslaget om att införa en möjlighet för regeringen att besluta att ett väsentligt allmänt intresse ska ges företräde före ett riksintresse (en så kallad ”ventil”). Statskontoret kommenterar detta förslag (den s.k. ventilen) nedan.

Utredningen föreslår att förslagen ska finansieras med delar av de resurser som avsätts för arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Statskontoret anser att detta kan vara rimligt mot bakgrund av den fysiska planeringens betydelse för att nå miljö kvalitetsmålen.

Begreppet "väsentligt allmänt intresse" otydligt

Statskontoret tillstyrker förslaget om att inte lyfta bostadsbyggande som ett riksintresse. Bostadsplanering är ett kommunalt och regionalt intresse och bättre förutsättningar för bostadsbyggande skapas främst genom förbättrad tillämpning av hushållningsbestämmelserna, inte genom skapande av en ny typ av riksintresse.

Statskontoret ställer sig dock tveksam till utredningens förslag att införa begreppet mark- och vattenområde av "väsentligt allmänt intresse" i 3 kap. MB. Statskontoret ser en risk att områden som idag är av riksintresse överförs till en ny skyddsform med oklar definition och otydliga kriterier. Innan beslut fattas om införande av begreppet bör det därför utredas ytterligare, framförallt mot bakgrund av kraven om tydlighet och enkelhet i systemet och med avseende på konsekvenser av förslaget.

Statskontoret avstyrker förslaget om införande av en "ventil" för regeringen

Statskontoret avstyrker förslaget om att ge regeringen en möjlighet att besluta att ett väsentligt allmänt intresse ska ges företräde före ett riksintresse. Syftet med att på detta sätt införa en "ventil" för regeringen, tycks främst vara att möjliggöra bostadsbyggande (eller andra former av ingrepp) i områden av riksintresse. "Ventilen" skulle ge regeringen möjlighet att i särskilda fall tillgodose exempelvis behovet av bostadsbyggande på bekostnad av ett riksintresse.

Statskontoret menar att förutsägbarhet är en viktig aspekt för planprocessen och anser att förslaget kan riskera att skapa osäkerheter i planering och beslut rörande mark- och vattenanvändningen. Statskontoret menar dessutom att utredningens övriga förslag kan vara tillräckliga för att förbättra tillämpningen av hushållningsbestämmelserna och därmed även underlätta för planeringen av bostadsbyggande.

Kriterier för utpekande av riksintresse ej framtagna

Statskontoret noterar att utredningen inte fullgjort den del av uppdraget som handlar om att ange vilka kriterier som bör vara uppfyllda för utpekande av ett område av riksintresse. Utredaren menar att frågan bör vara föremål för en särskild utredning och föreslår därför att sektorsmyndigheterna ska få i uppdrag att ta fram förslag till kriterier inför regeringens beslut.

Statskontoret har inget att erinra mot detta men vill betona vikten av att sådana kriterier tas fram så snart som möjligt eftersom systemets legitimitet på flera sätt är beroende av att sådana finns att tillgå. Bland annat kan inte ett av utredningens centrala förslag – aktualitetsprovning av befintliga riksintressen – genomföras utan sådana kriterier.

Generaldirektör Ingvar Mattson har beslutat i detta ärende. Utredningschef Jessica Bylund och utredare Ulrika Lindstedt, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Ingvar Mattson

Ulrika Lindstedt